

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ДІЯЛЬНОСТІ СЛІДЧОГО ЩОДО ПОВЕРНЕННЯ АКТИВІВ, ОДЕРЖАНИХ ЗЛОЧИННИМ ШЛЯХОМ

Тихонова О.В., професор кафедри економічної безпеки
НАВС, доктор юридичних наук, доцент.

ННІ №1

За підсумками саміту «великої двадцятки» у китайському Ханчжоу 4–5 вересня 2016 р. глави країн-учасниць ухвалили комюніке, згідно з яким учасники саміту домовилися, серед іншого, розробити концепцію, спрямовану на забезпечення стійкого збалансованого зростання світової економіки. Досягнуто домовленість нарощувати співпрацю у сфері боротьби з корупцією, а також дотримуватися принципів сприяння у сфері розшуку корупціонерів і щодо повернення активів. Щодо України, то ситуація з поверненням коштів у бюджет, враховуючи ступінь поширення корупційної злочинності в державі, провальна.

Повернення державі активів, здобутих злочинним шляхом, є основоположним принципом Конвенції ООН проти корупції, ратифікованої Україною. Відповідно до пп. 1 п. 1 ст. 1 Закону України «Про Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів» під активами розуміються – кошти, майно, майнові та інші права, на які може бути накладено або накладено арешт у кримінальному провадженні або які конфісковані за рішенням суду у кримінальному провадженні. Для того, щоб повернути такі активи, потрібно довести їх злочинне походження і отримати рішення суду про накладення арешту або їх конфіскацію.

Повернути у власність держави будь-які активи, набуті корупційним шляхом, можна лише за рішенням суду. Але особливості кримінального процесуального законодавства не дозволяє здійснювати

арешт майна на початкових стадіях досудового розслідування. На початкових етапах кримінального провадження виявлені у справах корупційні активи можуть підлягати тимчасовому вилученню (набувають статусу речового доказу (ст. 167 КПК України)).

Тимчасово вилученими можуть бути активи у вигляді речей, документів, грошей тощо, щодо яких є достатні підстави вважати, що вони:

- підшукані, виготовлені, пристосовані чи використані як засоби чи знаряддя вчинення кримінального правопорушення та (або) зберегли на собі його сліди;

- використовувалися для схиляння особи до вчинення кримінального правопорушення, фінансування та/або матеріального забезпечення кримінального правопорушення, або винагороди за його вчинення;

- є предметом кримінального правопорушення, у тому числі, пов'язаного з їх незаконним обігом;

- одержані внаслідок вчинення кримінального правопорушення та/або є доходами від нього, а також активи, в які їх було повністю або частково перетворено.

Не пізніше наступного робочого дня після вилучення активів, слідчий чи прокурор повинен звернутися до суду з клопотанням про їх арешт, інакше ці активи мають бути негайно повернуті особі, в якої їх було вилучено.

Неможливо накласти арешт чи конфіскувати активи через те, що їхніми формальними (номінальними) власниками є треті особи або такі активи були завчасно відчуженні на користь третіх осіб.

Для арешту активів за кордоном необхідне обґрунтоване клопотання зі сторони українського слідства, обґрунтоване за європейськими (нехай і з певними припущеннями) стандартами.

Встановлення обсягу доходів від злочинів часто є складним і трудомістким процесом, який нерідко виходить за межі кордонів країн, оскільки докази і активи не завжди знаходяться виключно на території держави, яка проводить розслідування, кримінальне

переслідування або судовий розгляд. в результаті одна держава, як правило, потребуватиме допомоги інших держав під час розшуку правопорушників, пошуку свідків, доказів і, зокрема, активів. викрадені активи зазвичай швидко виводяться за кордон для того, щоб спробувати скористатись ними у недоступній для слідчих юрисдикції - звідси і впливає особливе значення міжнародного співробітництва у виявленні, локалізації та арешті викрадених активів. На теперішній час підписана ціла низка міжнародних конвенцій та договорів, які полегшують процес повернення активів, одержаних злочинним шляхом, зокрема: - Конвенція ООН проти корупції (UNCAC); - Конвенція ООН по боротьбі з незаконним обігом наркотичних засобів і психотропних речовин; - Конвенція ОЕСР по боротьбі з підкупом іноземних посадових осіб при проведенні міжнародних ділових операцій тощо.

Таким чином, здійснюючи роботу з розшуку та повернення активів, одержаних злочинним шляхом, необхідно враховувати не лише положення чинного національного законодавства, але й положення міжнародних нормативно-правових актів, які було ратифіковано Україною, а також приймаючи до уваги конкретні аспекти, визначені у двосторонніх договорах про взаємну правову допомогу.